

Η λύση μπορεί να σπρώξει την οικονομία

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΠΙΣΣΑΡΙΔΗΣ - MUSTAFA BESIN: Πρέπει να προωθήσουμε την οικονομική πτυχή του Εθνικού μας θέματος

Την πεποίθηση πως η λύση του Κυπριακού θα είναι προς όφελος όλων των τομέων της οικονομίας και θα επιφέρει οφέλη για όλους τους Κύπριους, εκφράζουν ο νομπελίστας οικονομολόγος Χριστόφορος Πισσαριδής και ο Τουρκοκύπριος οικονομολόγος Mustafa Besin. Συναντηθήκαμε στο «Σπίτι της Συνεργασίας», για να τόνισουν πως πρέπει να προωθήσουμε την οικονομική πτυχή του Κυπριακού, η οποία θα βοηθήσει στην επίλυση και των πολιτικών θεμάτων. Παραδέχονται πως η λύση θα είναι πιο ευεργετική για τους Τουρκοκύπριους παρά για τους Ελληνοκύπριους αλλά αυτό, όπως λένε, είναι γελοίο επιχείρημα για να μην προχωρήσουμε.

Η οικονομική διάσταση της επίλυσης του Κυπριακού δεν έχει τη θέση που της αρμόζει, μια που συνήθως μιλούμε για την πολιτική διάσταση;

Χ.Π.: Συμφωνώ, διότι συνήθως μιλούμε για την πολιτική διάσταση, και όταν ακόμη αγγίζουν λεπτομέρειες, σπάνια αναφέρεται η οικονομική διάσταση, τα οικονομικά οφέλη.

Μ.Β.: Συμφωνώ ότι δεν αναφέρονται τα οικονομικά οφέλη. Πρέπει να σκέφτονται περισσότερο και να μιλήσουν πολλές έρευνες που δείχνουν ότι τα οικονομικά οφέλη θα είναι πολλά και θα βοηθήσουν στο να ελαχιστοποιήσουν τα άλλα προβλήματα. Πρέπει να προωθήσουμε την οικονομική πτυχή, η οποία θα βοηθήσει στην επίλυση και των πολιτικών θεμάτων. Η επανένωση θα βοηθήσει και τις δύο πλευρές να λύσουν τα προβλήματά τους, την ανεργία, γι' αυτό πρέπει να συζητηθεί περισσότερο και να μιλήσει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων.

Τα οφέλη είναι πολλά, τα άμεσα θα είναι με την αναδόμηση των Βαρωσίων και της Πράσινης Γραμμής, που έχουν μείνει για 40 χρόνια ανέγκλιτα

Μπορεί η οικονομία να λύσει ένα πολιτικό πρόβλημα;

Χ.Π.: Μπορεί να δημιουργήσει τις περιστάσεις που μπορεί να κάνουν ευκολότερο το πολιτικό πρόβλημα. Ο σκοπός των ανθρώπων είναι η ευημερία και η ευτυχία τους. Όταν λυθεί το οικονομικό πρόβλημα θα βοηθήσει και τα άλλα προβλήματα να επιλυθούν.

Μ.Β.: Η οικονομία μπορεί να ελαχιστοποιήσει αν όχι όλα, κάποια πολιτικά προβλήματα. Καλή οικονομία στο νησί θα βοηθήσει τα πολιτικά προβλήματα.

«Τι θα γίνει αν...» για τα οικονομικά οφέλη της λύσης του Κυπριακού;

Μ.Π.: Διοργανώθηκε από το ΚΕΒΕ σε συνεργασία με το Τουρκοκυπριακό Εμπορικό Επιμελητήριο για δυο χρόνια. Ήταν πολύ πετυχημένη, έγινε και ένα φιλικό που περιέγραφε τα οικονομικά οφέλη και είχε θετική ανταπόκριση. Τέτοιες πρωτοβουλίες πιστεύω ότι βοηθούν πάρα πολύ.

«Εξείλεσε κάποιος θέσεις και απόψεις στην επιχειρηματική κοινότητα και στις δύο πλευρές, που ήταν σημαντικές, αλλά και στον κόσμο. Είχαμε θετική ανταπόκριση, πολλοί μας είπαν ότι δεν είχαν σκεφτεί αυτή τη διάσταση.»

Ποια είναι τα οικονομικά οφέλη της λύσης;

Χ.Π.: Τα οφέλη είναι πολλά, τα άμεσα θα είναι με την αναδόμηση των Βαρωσίων και της Πράσινης Γραμμής, που έχουν μείνει για 40 χρόνια ανέγκλιτα. Αυτό από μόνο του θα αναγεννήσει την οικοδομική βιομηχανία που υποφέρει τώρα από την οικονομική κρίση. Θα δοθεί η ευκαιρία στους πλοιοκτίτες με κυπριακά ονόματα να χρησιμοποιούν τα τουρκικά λιμάνια και οι Κυπριακές Αερογραμμές να πετούν πάνω από την Τουρκία. Ο τρόπος που θα δουν οι ξένοι επενδυτές την Κύπρο θα είναι τελείως διαφορετικός διότι θα έχουμε μια ενωμένη οικονομία, θα απαλλαγούμε από την αβεβαιότητα που υπάρχει στις σχέσεις των κοινοτήτων. Αυτό το όφελος θα είναι τεράστιο διότι αυτό που χρειάζεται αυτή την στιγμή η Κύπρος είναι ξένες επενδύσεις, ρευστότητα από το εξωτερικό. Για την τουρκοκυπριακή κοινότητα θα υπάρχει άρση του εμπόργου για τις διεθνείς αγορές. Αυτό θα είναι τα άμεσα οφέλη.

Μ.Β.: Συμφωνώ με τον κ. Πισσαριδή, η οικοδομική βιομηχανία θα είναι ο πρώτος τομέας, αλλά και η βιομηχανία παροχής υπηρεσιών θα βοηθηθεί. Ο τουρισμός, Ένας άλλος τομέας που θα αναπτυχθεί είναι ο

ΦΩΤΟ: Α. ΜΑΝΩΛΗΣ

Βλέπουμε την επανένωση πιο αισιόδοξα

Υπάρχουν κάποιες αντιδράσεις για τις συζητήσεις που κάνετε για τα οικονομικά οφέλη της λύσης;

Χ.Π.: Δεν παρακολουθώ τα μέσα ενημέρωσης. Το 2004 ήταν άκρως πολιτικές οι συζητήσεις και έτσι ψήφισε ο κόσμος. Ελπίζω αυτή τη φορά να γίνει περισσότερη συζήτηση πάνω σε όλα τα θέματα, να υπάρχει καλύτερη πληροφόρηση για τα πολιτικά και οικονομικά οφέλη για να υπάρξει πιο αντικειμενική ψήφος, μακριά από πολιτικές φιλοδοξίες.

Μ.Β.: Νομίζω ότι τα τελευταία χρόνια αρχίσαμε να μιλούμε περισσότερο για την οικονομία, πρέπει να γίνουν περισσότερες μελέτες και αν υπάρχουν προβλήματα πρέπει να τα συζητήσου-

με τώρα πριν τη λύση. Πιστεύω ότι ο κόσμος αυτή τη φορά αναγνωρίζει τα δεδομένα, οι συνθήκες είναι καλύτερες, υπάρχει λιγότερος φόβος, πιστεύω ότι θα τα καταφέρουμε.

Πιστεύετε ότι ο κόσμος σήμερα είναι πιο έτοιμος;

Χ.Π.: Πιστεύω πως ναι. Το 2004 ήταν εσφαλμένη η όλη κατάσταση, ο τρόπος διαχείρισης και υπήρχε το μεγάλο όφελος που ερχόταν με την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση που έκανε τους Κύπριους να ελπίζουν σε κάτι καλύτερο. Σήμερα αναζητούμε τρόπους για να προχωρήσουμε και βλέπουμε την επανένωση με περισσότερο αισιόδοξο τρόπο. Το 2004 έπαιξε βέβαια ρόλο και ο τρόπος που χειρίστηκαν την όλη κατάσταση οι πολιτικοί.

πανεπιστημιακός. Θα μπορούσαμε να αυξήσουμε τον αριθμό των φοιτητών από την Τουρκία, τη Μέση Ανατολή, την Αφρική. Μας βοηθά η γεωγραφική μας θέση. Η ναυτιλία επίσης θα βοηθηθεί. Θα τραβήξουμε το ενδιαφέρον από διεθνείς επενδυτές και διεθνή οικονομικά κέντρα.

Ποιος θα πληρώσει το κόστος της λύσης;

Χ.Π.: Η Κύπρος είναι μικρή, τα χρήματα που θα χρειαστούν για τα κυπριακά δεδομένα είναι πολλά, αλλά είναι πολύ λίγα για τους ξένους επενδυτές, αν τα συγκρίνει κανείς με τον προϋπολογισμό των ΗΠΑ, της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Ηνωμένου Βασιλείου. Δεν ανησυχώ ότι δεν θα έλθουν χρήματα από το εξωτερικό για να δημιουργήσουν το σωστό περιβάλλον για τη λύση. Συμφωνώ με τον κ. Μπεσίν για το θέμα των

Πανεπιστημίων και στον τουριστικό τομέα θα έχουμε άμεσα οφέλη διότι δεν έχουμε συνειδητοποιήσει τη μεγάλη ποικιλία ανάμεσα στη νότια και βόρεια Κύπρο. Η βόρεια Κύπρος είναι πιο μεσαιωνική με τα Κάστρα, με διαφορετικό έδαφος λόγω των βουνών, η νότια Κύπρος είναι πιο βυζαντινή, έχουμε διαφορετικές παραλίες, υπάρχει μεγάλη ποικιλία για τους τουρίστες. Πας σήμερα στην Αγία Νάπα μπορείς να δεις το Μοναστήρι της, αλλά σε λίγα λεπτά μπορείς να βρεθείς στη μεσαιωνική πόλη της Αμμοχώστου, τη Σαλαμίνα, τον Άγιο Βαρνάβα.

Μ.Β.: Η ανεργία και ιδιαίτερα η αδυναμία των νέων να βρουν δουλειά είναι από τα μεγαλύτερα προβλήματα της χώρας μας. Ως αποτέλεσμα της λύσης και των νέων συνεργιών, οι νέες γενιές που θα μπαίνουν στην αγορά

εργασίας θα έχουν την ευκαιρία να βρουν πολύ καλύτερες θέσεις και θα μειωθούν τα ποσοστά μεταναστεύσεων των Κυπρίων. Με τη δημιουργία τεχνολογικών πάρκων και παρόμοιων δομών, μπορούμε να εισέλθουμε σε καινοτομίες και δημιουργικούς τομείς.

Η κάθε πλευρά θα μεταφέρει τα οικονομικά της στο συστατικό κράτος;

Χ.Π.: Δεν νομίζω να έχουν συζητηθεί αυτά ακόμα.

Οι υδρογονάνθρακες μπορεί να αποτελέσουν εργαλείο ειρήνης;

Χ.Π.: Είναι ένα από τα κύρια οφέλη που θα έλθουν από τη λύση. Οι υδρογονάνθρακες είναι οι φυσικοί πόροι που θα δώσουν πλούτο στη χώρα και χρειάζεται πολιτική λύση για ολοκληρωμένη ανάπτυξη σε όλο το νησί. Θα υπάρχουν πολύ περισσότερα οφέλη από το να ζούμε με την πολιτική αβεβαιότητα που δημιουργεί τόσους κινδύνους για την μελλοντική αξιοποίηση και απωθεί ξένους επενδυτές. Θα πρέπει να υπάρχει μια ξεκάθαρη πολιτική στην πορεία λύσης πως θα γίνει η εξόρυξη του φυσικού αερίου, πώς θα μεταφερθεί, πώς θα διανεμηθούν τα οφέλη ώστε οι μεγάλοι ξένοι επενδυτές να ξέρουν ότι οι κινδύνους θα αντιμετωπίσουν στην επένδυση των χρημάτων τους.

Μ.Β.: Το αέριο είναι εκεί, πολλές έρευνες έδειξαν ότι τα καλύτερα οφέλη είναι να μεταφερθεί μέσω της Τουρκίας, που είναι πιο κοντά στην ευρωπαϊκή αγορά. Πρέπει να σκεφτούμε και το νερό που έρχεται από την Τουρκία, όλοι οι Κύπριοι θα μπορούσαν να το χρησιμοποιούν.

Πόσο ευαισθητοποιημένος είναι ο κόσμος για τα οικονομικά οφέλη που θα έχει στη ζωή του μια ενδεχόμενη λύση;

Με τη λύση θα γίνουν και οι απαραίτητες μεταρρυθμίσεις

Τι θα γίνει χωρίς λύση;

Μ.Β.: Δεν θα έχουμε όλα αυτά τα πλεονεκτήματα αλλά η οικονομία θα βρει τρόπο για να μεγαλώσει. Παρόλο που το νησί είναι μικρό σε μέγεθος είναι αρκετό για τους ανθρώπους που ζουν σε αυτό. Δημιουργώντας τομείς υψηλής αξίας θα μπορούσαμε να μειώσουμε τα ποσοστά ανεργίας και να λύσουμε το πρόβλημα των ελλειμμάτων και του δημοσίου χρέους.

Χ.Π.: Χωρίς λύση σίγουρα η οικονομία θα βρει τρόπους να μεγαλώσει όπως είπε ο κ. Μπεσίν. Για παράδειγμα αν δεν έχουμε λύση θα χρησιμοποιήσουμε την πιο ακριβή μέθοδο εξεύρεσης νερού, αυτό της αφαλάτωσης. Για το φυσικό αέριο έρευνες ειδικών λένε ότι ο φτηνότερος τρόπος μεταφορά του στην Ευρώπη είναι μέσω Τουρκίας. Αν δεν γίνει αυτό θα πάμε σε πολύ πιο δαπανηρή λύση με περισσότερο ρίσκο.

Η λύση είναι η απάντηση στην οικονομική κρίση;

Χ.Π.: Όχι δεν θα έλεγα ότι είναι ο τρόπος για να ξεπεράσουμε την οικονομική κρίση. Ο τρόπος είναι να γίνουν οι διαρθρωτικές αλλαγές που χρειάζονται, αλλά η λύση θα βοηθήσει σε γρηγορότερη οικονομική ανάπτυξη και περισσότερη ευημερία. Δεν πρέπει να ξεχνούμε τον τρόπο που μιλάμε σε αυτή την κρίση και αν δεν αλλάξουμε τις αιτίες που προκάλεσαν κρίση, θα έχουμε και πάλι προβλήματα, με ή χωρίς λύση.

Δεν πρέπει να επαναλάβουμε τα ίδια λάθη;

Χ.Π.: Ναι, για να μην επαναλάβουμε τα ίδια λάθη πρέπει να μεταρρυθμίσουμε την οικονομία μας, η οποία έδωσε τα κίνητρα στους ανθρώπους να κάνουν αυτά τα λάθη και υπάρ-

χουν πολλές μεταρρυθμίσεις που πρέπει να γίνουν και οι πολύ δύσκολες έρχονται.

Μ.Β.: Όσον αφορά στην οικονομία των Τουρκοκυπρίων θα έλεγα ότι η λύση θα βοηθήσει να λυθούν αν όχι όλα, τα περισσότερα προβλήματα διότι η τουρκοκυπριακή οικονομία δεν έχει πρόσβαση στη διεθνή αγορά. Με τη λύση θα αναγκαστούμε να κάνουμε τις απαιτούμενες μεταρρυθμίσεις και έχοντας παγκοσμιοποιημένη δυναμική θα μας βοηθήσει να αλλάξουμε. Μπορώ εύκολα να πω ότι η λύση θα είναι πιο ευεργετική για τους Τουρκοκύπριους παρά για τους Ελληνοκύπριους διότι οι Ελληνοκύπριοι έχουν καλύτερη οικονομία, είναι μέλος της ΕΕ, εμείς δεν έχουμε αυτή τη δυναμική.

Αυτό χρησιμοποιείται από κάποιους που είναι εναντίον της λύσης.

Χ.Π.: Αυτό είναι γελοίο επιχείρημα, είναι σαν δυο άτομα που ετοιμάζονται να παντρευτούν λένε ότι η γυναίκα θα επωφεληθεί περισσότερο. Δεν λειτουργεί έτσι, αν θα κάνει τον σύζυγό σου καλύτερα γιατί να μην προχωρήσεις, διότι τότε είναι ζήλια, η οποία είναι καταστροφική στις σχέσεις.

Μ.Β.: Αν θα ήταν αρνητική για τον ένα τότε θα έπρεπε να το δούμε, αλλά θα είναι θετική και για τους δυο, περισσότερο για τους Τουρκοκύπριους, λιγότερο για τους Ελληνοκύπριους, αλλά σε θέμα αριθμών θα είναι περισσότερο για τους Ελληνοκύπριους. Θα χρειαστούν 10-20 χρόνια οι Τουρκοκύπριοι να έχουν εισοδήματα όσο οι Ελληνοκύπριοι. Το 2004 υπήρχε η άποψη ότι θα κληθούν οι Ελληνοκύπριοι να πληρώσουν τη λύση, αλλά δεν θα είναι έτσι.

Μ.Β.: Νομίζω ότι εδώ υστερούμε, δεν έχουμε εξηγήσει στους πολίτες τα οικονομικά οφέλη από τη λύση. Τα Επιμελητήρια, οι ακαδημαϊκοί, οι επιχειρηματίες, τα μέσα ενημέρωσης, πρέπει να δουλέψουν περισσότερο πάνω σε αυτό το θέμα, ώστε να καταλάβει ο κόσμος τα οφέλη της λύσης.

Χ.Π.: Συμφωνώ ότι ο κόσμος πρέπει να μάθει για την οικονομία.

Υπάρχουν στοιχεία και μελέτες που τεκμηριώνουν όλα αυτά;

Μ.Β.: Ναι, μόλις τελειώσαμε μια τελευταία μελέτη από το PRIO Cyprus Centre, μετά από πρωτοβουλία των σκανδιναβικών χωρών, Σουηδία, Δανία, Φινλανδία, Νορβηγία. Πήγαμε μέσα Μαρτίου στις Βρυξέλλες με την επιχειρηματική κοινότητα από τις δύο πλευρές και είχαμε συζητήσεις τους τομείς που θα αυξηθούν στην οικονομία και ποιο θα είναι το μέρισμα της ειρήνης μετά από τη λύση. Στο συνέδριο πήραν μέρος και οι δυο διαπραγματευτές. Ήταν πολύ εποικοδομητική. Αυτό που βγήκε από την συνάντηση στις Βρυξέλλες είναι ότι οι επιχειρηματίες πρέπει να δουλέψουν περισσότερο μαζί, διότι δεν ξέρει ο ένας τον άλλο, ούτε πώς θα λειτουργούν μετά από τη λύση. Κάνοντας αυτό θα στείλουν μηνύματα στους πολιτικούς ηγέτες ότι είναι έτοιμοι να συμβάλουν στις συνομιλίες, διότι πρέπει όταν θα συζητηθεί η οικονομία στις συνομιλίες να συμπεριληφθούν και οι επιχειρηματίες. Οι πολιτικοί μας ηγέτες μπορεί να μην βλέπουν τις οικονομικές προκλήσεις για μια καλύτερη ενωμένη οικονομία. Εδώ θα μπορεί να βοηθήσει η επιχειρηματική κοινότητα, να τους δείξει το δρόμο. Θα παρουσιάσουμε την έρευνα αυτή σύντομα και στις δύο πλευρές.

Ο στόχος μας πρέπει να είναι ο ωκεανός όχι η δεξαμενή

Πώς βλέπετε σήμερα τον τρόπο που γίνονται οι διαπραγματεύσεις, πιστεύετε ότι μετά από 50 χρόνια παρουσίας των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο και 40 χρόνια διαχωρισμού θα καταφέρουμε την επανένωση;

Μ.Β.: Πήρε πολύ χρόνο για να καταλήξουμε στο κοινό ανακoinωθέν, αλλά έκαναν πολύ καλή δουλειά, έβαλαν το πλαίσιο λύσης και πιστεύω ότι θα είναι ευκολότερη η διαδικασία. Μπήκαν οι βάσεις για τις συνομιλίες και όπως διαβάζω θα συναντηθούν οι ηγέτες εντός των ημερών και ελπίζω τον επόμενο χρόνο να ετοιμαζόμαστε για δημοψήφισμα και το 2015 θα είναι η χρονιά της επανένωσης.

Υπάρχουν φωνές εναντίον της διαδικασίας όπως γίνεται...

Μ.Β.: Ναι, υπάρχουν φωνές εναντίον, αλλά ελπίζω οι φωνές του «ναι» να είναι πολύ περισσότερες από αυτές του «όχι».

Χ.Π.: Πιστεύω ότι είναι σημαντικό που υπογράφηκε το κοινό ανακoinωθέν προτού ξεκινήσουν οι συνομιλίες διότι έγιναν πολλές λανθασμένες προσπάθειες στο παρελθόν, δεν μπορώ βέβαια να πω ότι είμαι αισιόδοξος ότι σήμερα θα καταλήξουμε σε λύση, διότι έμαθα να περιμένω τα απρόσμενα από τους πολιτικούς που μπορούν να καταστρέψουν την κάθε προσπάθεια. Είναι πολύ θετικό του ότι τα δυο μεγάλα κόμματα συμφώνησαν. Η μεταβατική περίοδος θα έχει ορισμένες δυ-

Οι πολιτικοί πρέπει να βγουν από τον μικρόκοσμό τους, να δουν την ανάπτυξη σε όλο τον κόσμο και να σκεφτούν κυρίως το γεγονός ότι οι Τουρκοκύπριοι ζητούν να σταματήσει ο αποκλεισμός

Έμαθα να περιμένω τα απρόσμενα από τους πολιτικούς που μπορούν να καταστρέψουν την κάθε προσπάθεια

σκολίες γιατί θα ανοίξει η οικονομία προς κατευθύνσεις που ήταν κλειστές μέχρι τώρα. Αλλά θα υπάρχει τόση πολλή αισιοδοξία για το μέλλον που οι πρώτες δυσκολίες θα είναι προσωρινές.

Η κρίση στην Ουκρανία, ισχυρίζονται κάποιες, απομακρύνει το αμερικανικό αλλά και τουρκικό ενδιαφέρον, σπρώχνοντας το Κυπριακό πίσω στον πάτο των προτεραιοτήτων της διεθνούς διπλωματίας.

Χ.Π.: Δεν νομίζω, τα έχουμε ακούσει όλα. Η Ουκρανία είναι εντελώς διαφορετική από το Κυπριακό. Η Κριμαία πέρασε στην Ουκρανία

το 1954 ως δώρο της Ρωσίας στην Ουκρανία, θυμίζει τον τρόπο που πέρασε η Κύπρος στους Άγγλους, είναι ο μόνος παραλληλισμός. Είναι εντελώς διαφορετική κατάσταση εδώ στην Κύπρο και το ιστορικό υπόβαθρο.

Τι θα λέγατε στον κόσμο;

Χ.Π.: Στο απλό κόσμο θα έλεγα να σκεφτούν περισσότερο τα οικονομικά οφέλη της λύσης που θα είναι πολλά και στους πολιτικούς να βάλουν στο πλάι τις μικροπολιτικές και να σκεφτούν περισσότερο τα οικονομικά οφέλη όλου του νησιού.

Μ.Β.: Οι πολιτικοί πρέπει να βγουν από τον μικρόκοσμό τους να δουν την ανάπτυξη σε όλο τον κόσμο και να σκεφτούν κυρίως το γεγονός ότι οι Τουρκοκύπριοι ζητούν να σταματήσει ο αποκλεισμός. Οι ηγέτες πρέπει να χρησιμοποιήσουν περισσότερο την οικονομική πλευρά της λύσης και να εξηγήσει μεγαλύτερα οικονομικά οφέλη. Οι πολίτες πρέπει να σκεφτούν ότι ζούμε σε ένα παγκοσμιοποιημένο κόσμο και πρέπει να γίνουμε μέρος του. Να καταλάβουμε ότι δεν μπορούμε να ζούμε σαν τα ψάρια σε μια δεξαμενή, οι άνθρωποι θέλουν να πάνε έξω στη θάλασσα και στους ωκεανούς. Ο στόχος μας πρέπει να είναι ο ωκεανός, όχι η δεξαμενή, έτσι πρέπει να σκέφτεται ο κόσμος.